

ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI KONJA

Z. Nushol, D. Vincek, I. Mandić

Sažetak

U konjogojstvu za razliku od ostalih stočarskih grana najznačajniji je ispit radne (uporabne) sposobnosti konja. Organizacija i način testiranja različit je s obzirom na pasminsku pripadnost konja a sukladno je načinu uporabe određene pasmine konja. Testovi moraju odgovarati međunarodnim pravilima i kriterijima za pojedinu pasminu, a za autohtone pasmine način i provedbu testiranja propisuje Hrvatski stočarsko selekcijski centar (HSSC) (NN 74/98). Za provedbu ispita radne sposobnosti zaduženo je povjerenstvo koje saziva HSSC u dogovoru s uzgojnim organizacijama i sportskim asocijacijama. Prije pristupa ispitu radne sposobnosti grlo mora biti pregledano i ocijenjeno s obzirom na porijeklo i vanjštinu. Prema pasminskoj pripadnosti testovi su različiti za radne pasmine konja, odnosno toplokrvne-trkače, turnirske i vozne pasmine konja.

Radne pasmine konja (posavski, međimurski konj, hrvatski hladnokrvnjak) provode svoj ispit kombiniranom metodom koja sadrži vuču klade i saonica, te vožnju jednoprega. Toplokrvne pasmine također polažu ispit sukladno načinu uporabe. To znači engleski punokrvnjak i hrvatski kasač, kao pasmine koje svoju uporabu doživljavaju u trkačem sportu, mjerilo jest dresura i postignuti rezultat u preponskom preskakivanju, a one koje se koriste u voznom sportu – pregu (lipicanci) osnovna ocjena jest ponašanje u zaprezi.

Još valja pripomenuti ispit arapskih konja, a to je daljinsko jahanje-ispit izdržljivosti.

Samo tako testirana i odabrana grla mogu se dalje koristiti u rasplodu i predstavljati matični i upisni dio stada.

Ključne riječi; konj, selekcija, uzgoj, ispit radne sposobnosti (IRS)

Uvod

Prilikom procjene uzgojne vrijednosti kod konja, najznačajnije mjesto uz ocjenu vanjštine i porijekla ima rezultat postignut ispitom radne sposobnosti.

Rad je priopćen na 36. Znanstvenom skupu hrvatskih agronoma u Opatiji, 22.-25. veljače 2000. godine. Zvonimir Nushol, dipl. ing., Dragutin Vincek, dipl. ing., Hrvatski stočarsko selekcijski centar, Ivica Mandić, dipl. ing., Državna ergela Đakovo.

Budući da je kod konja najvažnija radna sposobnost konja, svrha selekcije je odabrati najbolja rasplodna grla, smišljenim parenjem poboljšati određena svojstva te ih ustaliti u određenom uzgoju. Ocjena radne sposobnosti konja na osnovu vanjštine nije dovoljna, kako bi se obuhvatila životinja u cjelini i time sačuvao uzgoj od svih važnijih utvrđenih nedostataka. Ispitom radne sposobnosti pastuha utvrđuje se sposobnost za rad, uočavaju se plus varijante i omogućuje njihov uzgojni izbor.

Velika prednost ispita radne sposobnosti je u tome što je jeftin, jednostavan i brz. U istovjetnim uvjetima okoline do izražaja dolazi pored mehaničkog ustroja životinje i njezine konstitucije, živčani sustav, temperament, volja za rad, zdravlje i drugi čimbenici. Može se slobodno reći da je to jedan skup određenih svojstava koja dolaze do izražaja, a koje bi bilo teško ili nemoguće pojedinačno odrediti. Ovom ispitivanju daje se najveća važnost u ocjeni kvalitete mladih rasplodnih pastuha.

Prema pasminskoj pripadnosti testovi su različiti za:

1. autohtone pasmine konja,
  2. hladnokrvne konje,
  3. toplokrvne konje:
    - a) trkaći konji,
    - b) turnirski konji,
    - c) vozni konji,
  4. ostale pasmine prema specifičnosti iskorištavanja.
- Prema spolu istovjetni su testovi za kobile i pastuhe.

Diskusija

Modeli ispita radne sposobnosti u Republici Hrvatskoj

1. ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI – radne pasmine konja u Republici Hrvatskoj

Ispit radne sposobnosti za hrvatskog posavca i međimurskog konja, naših autohtonih pasmina, te hrvatskog hladnokrvnjaka provodi se sukladno ispitu radnih pasmina konja u Republici Hrvatskoj. Prije pristupa ispitu radne sposobnosti grla moraju biti pregledana i ocijenjena s obzirom na porijeklo i vanjštinu. Podrazumijeva se da konj ne može položiti ispit radne sposobnosti bez izvjesnog prethodnog treninga. Trening je neophodan zbog postizanja dobrovoljnog hoda, za pravilan razvoj mišića, tetiva, zglobova. Sustavan rad djeluje također povoljno na karakter pastuha, te ga osim toga održava u radnoj

a ne tovnjoj kondiciji. Osim toga pravilna i razumna uporaba pastuha povoljno djeluje na rasplodnu kondiciju. Također bez sustavnog treninga ne mogu se obaviti zahtjevne radnje koje određuje ispit radne sposobnosti.

Kao model primjenjuje se kombinirani ispit koji se sastoji od tri dijela, a provodi prema sljedećoj metodi:

I dio - *Vožnja jednopregom*

Izvodi se kao jednostavna zadaća: lijevi krug, desni krug, osmica, okretanje, jedan vanjski krug.

Ocjenjuje se korak te kas s pojačanjem.

II dio - *Vuča klade*

Vuče se klada oko 7 m dužine, oko 0,3 m³, suha i bez kore, kroz 6 vrata (širina vrata 1,10 m) s razmakom od 17 m u radnom koraku bez određenog minimalnog vremena. Voditelj se nalazi na razini kuke (vagir) korištenje biča nije dozvoljeno, uzde prema volji. Zaprezanje grla sastavni je dio ispita.

III dio - *Vuča saonica*

Otpor iznosi 25% tjelesne težine konja te se vuče 1000 m unutar 12,30 min., uz obvezatno zaustavljanje 10 sec x 3. Voditelj se nalazi na razini kuke (vagir) korištenje biča nije dozvoljeno, uzde prema volji.

Za svakih 5 sec. vremenskog prekoračenja od ocjene "vladanje pri vuči" oduzima se 0,1 bod.

Napomena:

Korištenje biča u ispitnim djelovima b. i c. vodi do isključenja na ispitnu radne sposobnosti.

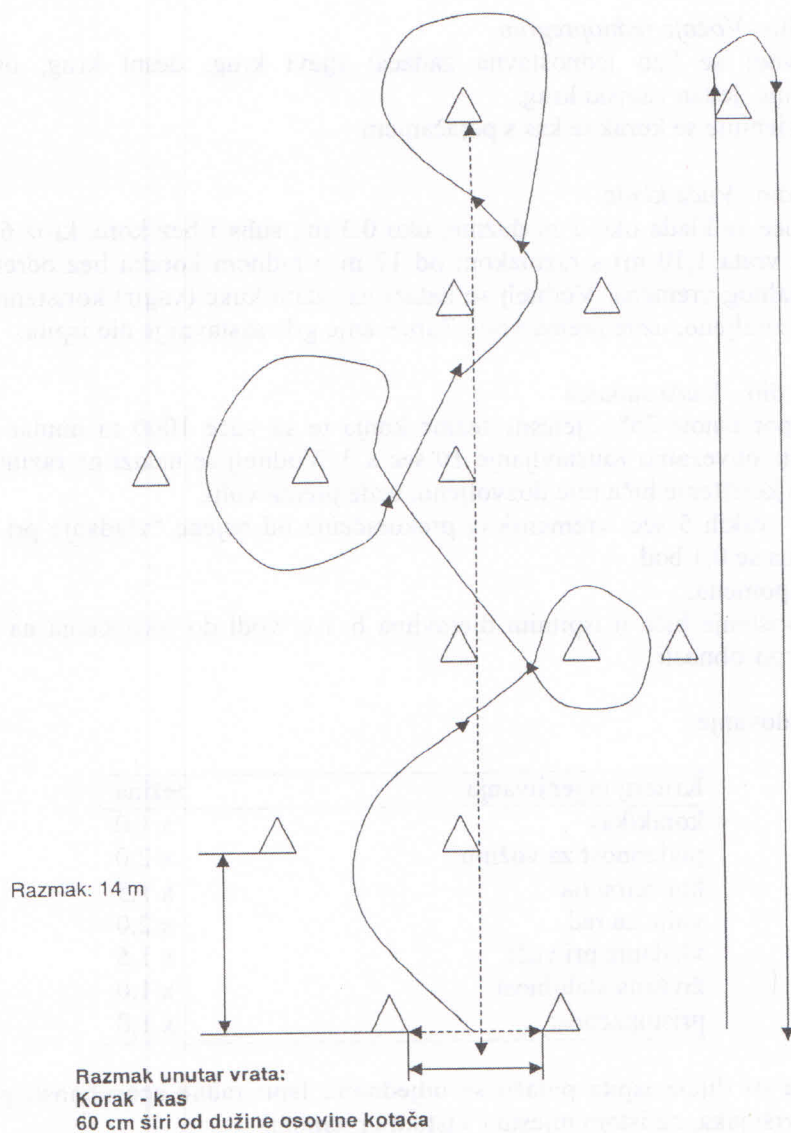
Bodovanje

Kriterij ocjenjivanja	težina
korak/kas	x 1,0
podobnost za vožnju	x 2,0
koncentracija	x 1,5
volja za rad	x 2,0
vladanje pri vuči	x 1,5
živčana stabilnost	x 1,0
pristupačnost	x 1,0

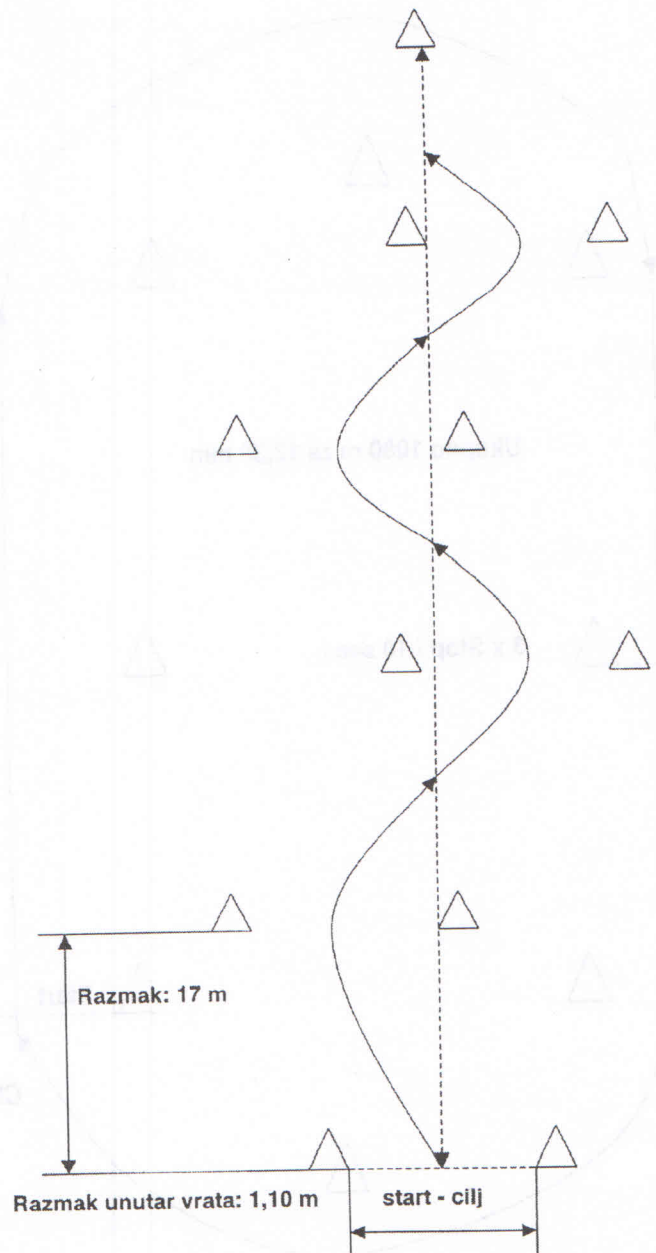
Sva tri dijela ispita polažu se odjednom. Ispit radne sposobnosti polaže grupa vršnjaka, na istom mjestu i s istom opremom.

Ukoliko se ne položi jedan ispitni dio ili se tijekom dijela ispita dva puta ocjeni s ocjenom 5 ispit nije položen. Uvijek se polaže cijeli ispit. Ponavljanje ispita moguće je samo jednom. Prema pravilniku ispit je položen s ocjenom 8,0.

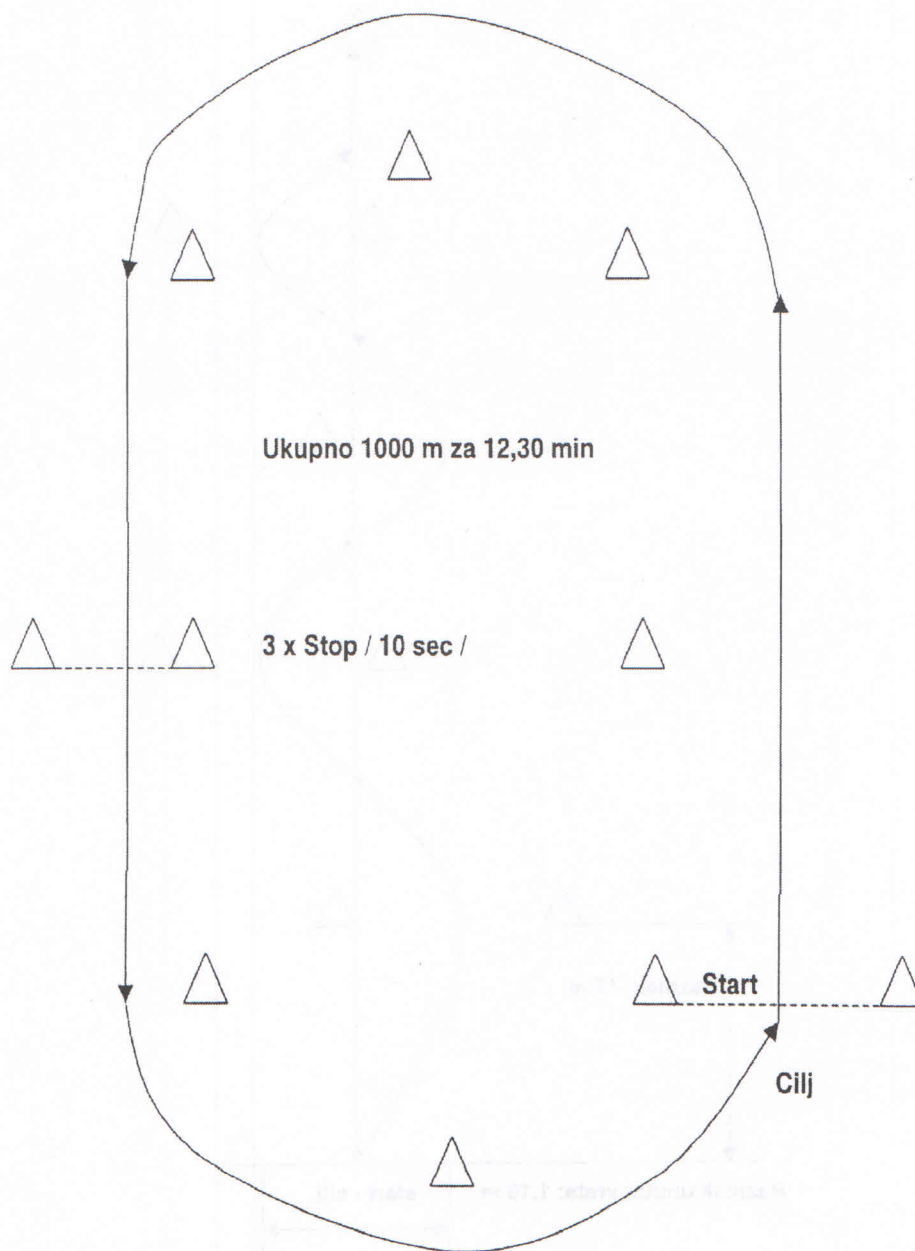
a) Vožnja jednopregom

b) Vuča klade – “šlajz”

c) Vuča saonica

2. ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI

trkači konji – engleski punokrvnjak i hrvatski kasač

2.1. Metoda testiranja engleskog punokrvnjaka (xx)

Engleski se punokrvnjak testira na trkalištu (hipodromu) koje zadovoljava kriterije i propise o održavanju trka, a potvrdu o tome izdaje nadležno tijelo za galopski sport pri Hrvatskom konjičkom savezu (u daljnjem tekstu HKS).

Mogu se testirati samo ona grla čija su oba roditelja upisana u Hrvatski Stud Book (HrSB) ili bilo koje druge strane države, a isti je priznat od strane ISBC-a (International Stud Book Committee).

Prije stavljanja u rasplod ocjenjuje se vanjština i rasplodna sposobnost, dok se interijer ocjenjuje zajedno s trkačom sposobnošću, pokazanom na trkama. Uzgojni cilj punokrvnjaka je: brzina u galopu, izdržljivost, spremnost i volja za trke.

Mlada grla se za IRS testiraju u dobi od tri godine na trkama propisanim od strane HKS-a. To su :

Naziv trke	Dužina staze	Potrebno vrijeme
"Alkar" za dvogodišnja grla	1400 m	1'34"/1'07"
"Trial Stakes"	1600 m	1'45"/1'06"
Uzgojna utrka ženskih trogodišnjih grla (omica)	2000 m	2'12"/1'06"
Uzgojna utrka muških trogodišnjih grla (omadi)	2000 m	2'10"/1'05"
"Derby"	2400 m	2'43"/1'08"
"Saint Leger"	2800 m	3'11"/1'08"

Obvezno je za sve konje koji će se kasnije koristiti u rasplodu da trče kao dvogoci na uzgojnoj trci (1600 m) koja će se održavati svake godine na jesen na za to određenom hipodromu. Rezultati te trke predstavljaju početnu osnovu za daljnje testiranje svakog grla u sportu.

Samu organizaciju trka provodi HKS, odnosno nadležno tijelo za galopski sport pri HKS-u. HKS je obvezan izdavati godišnji kalendar trka i bilten sa rezultatima sa službenih natjecanja.

Nakon svake trkače sezone zbrajaju se svi rezultati i iznosi zarađenog novca, te se na temelju toga izračunava indeks radne sposobnosti i indeks zarade. Osim toga, za engleske punokrvnjake navodi se i opterećenje koje je grlo nosilo po svakoj utrci (HANDICAP) i iz toga se izvodi GENERALNI HANDICAP (GH).

2.2. Metoda testiranja kasača

Uzgojni cilj kasača je također brzina u kasu, izdržljivost, spremnost na visoke rezultate, dobrog eksterijera.

Hrvatski kasač se testira na trkalištu (hipodromu) koje zadovoljava kriterije propise o održavanju trka, a potvrdu o tome izdaje HKS. Radna sposobnost kasača mjeri se najboljim istrčalim vremenom koje se upisuje u rodovnik ispod imena konja, a priznaje se ako je postignuto na službenoj utrci.

Samu organizaciju trka provodi HKS, odnosno nadležno tijelo za kasači šport pri HKS-u. HKS je obvezan izdavati godišnji kalendar trka i bilten sa rezultatima sa službenih natjecanja.

Mlada grla se testiraju do dobi od četiri godine na trkama propisanim od strane HKS-a. To su:

Naziv trke	Duž.staze	Vrijeme
za dvo-godišnje grla	1600 m	muška grla < 1'31"
		ženska grla < 1'33"
za tro-godišnjake	1600m/2100m	muška grla < 1'25"
		ženska grla < 1'27"
za četvero-godišnjake "Derby"	2500m	muška grla < 1'21"
		ženska grla < 1'23"

Rekord se računa kao prosječno istrčano vrijeme na 1000 m.

3. ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI - turnirske (jahače) pasmine konja

Za temeljni ispit radne sposobnosti koriste se rezultati natjecanja specijalnih razreda mladih konja (5 do 6-godišnjaci). Petogodišnjaci polažu test na državnom prvenstvu gdje trebaju završiti dva parkura sa manje od 15 kaznenih bodova – visina prepona 1,10 m, odnosno kao šestogodišnjaci također trebaju završiti dva parkura sa manje od 15 kaznenih bodova – visina prepona 1,20 m.

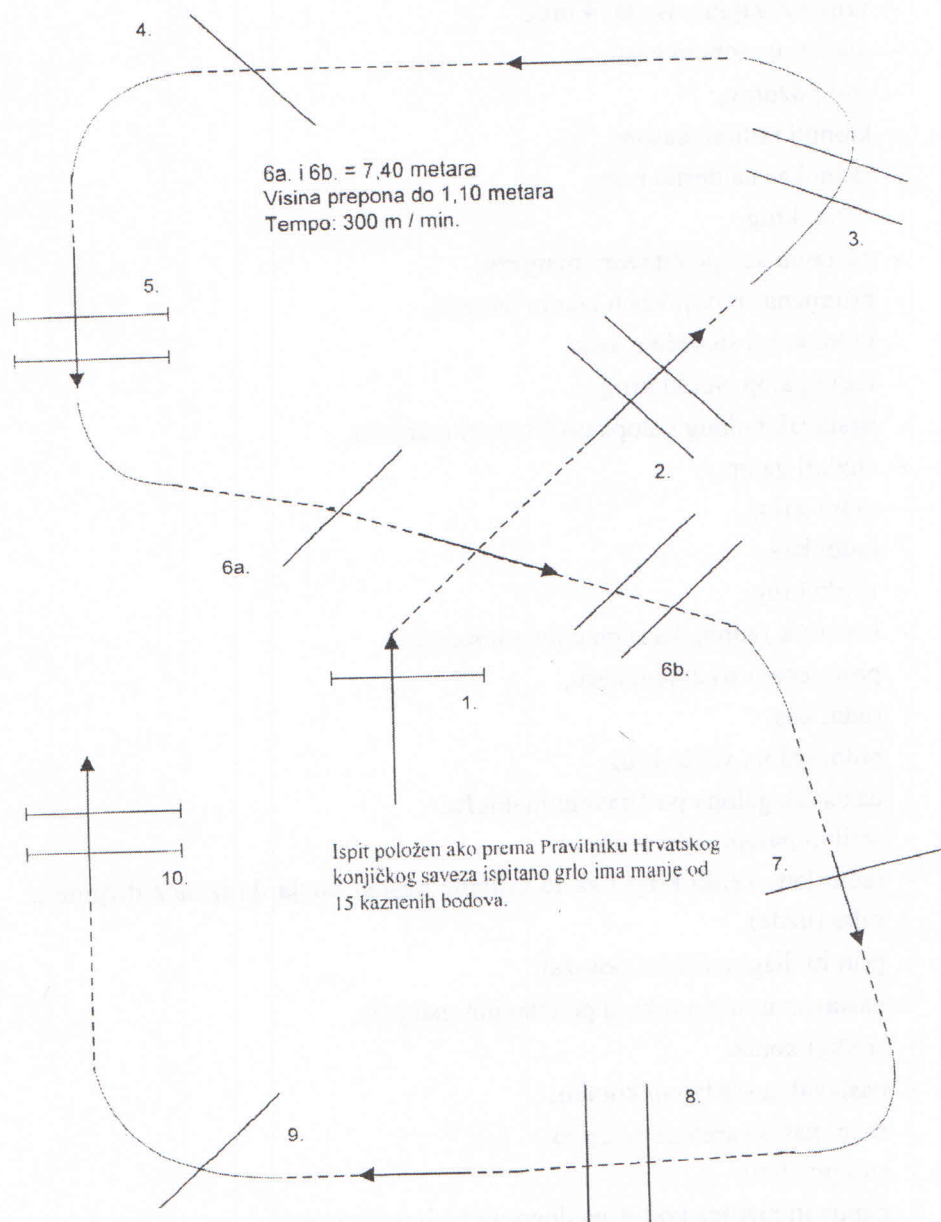
Ukoliko grlo ne nastupi na državnom prvenstvu isto može krajem godine pristupiti ispitu radne sposobnosti i to ispitu iz dresure po programu HKS MA1 i pristupiti skakanju na visini 1,10 m – 10 prepona (pola visinskih i pola širinskih).

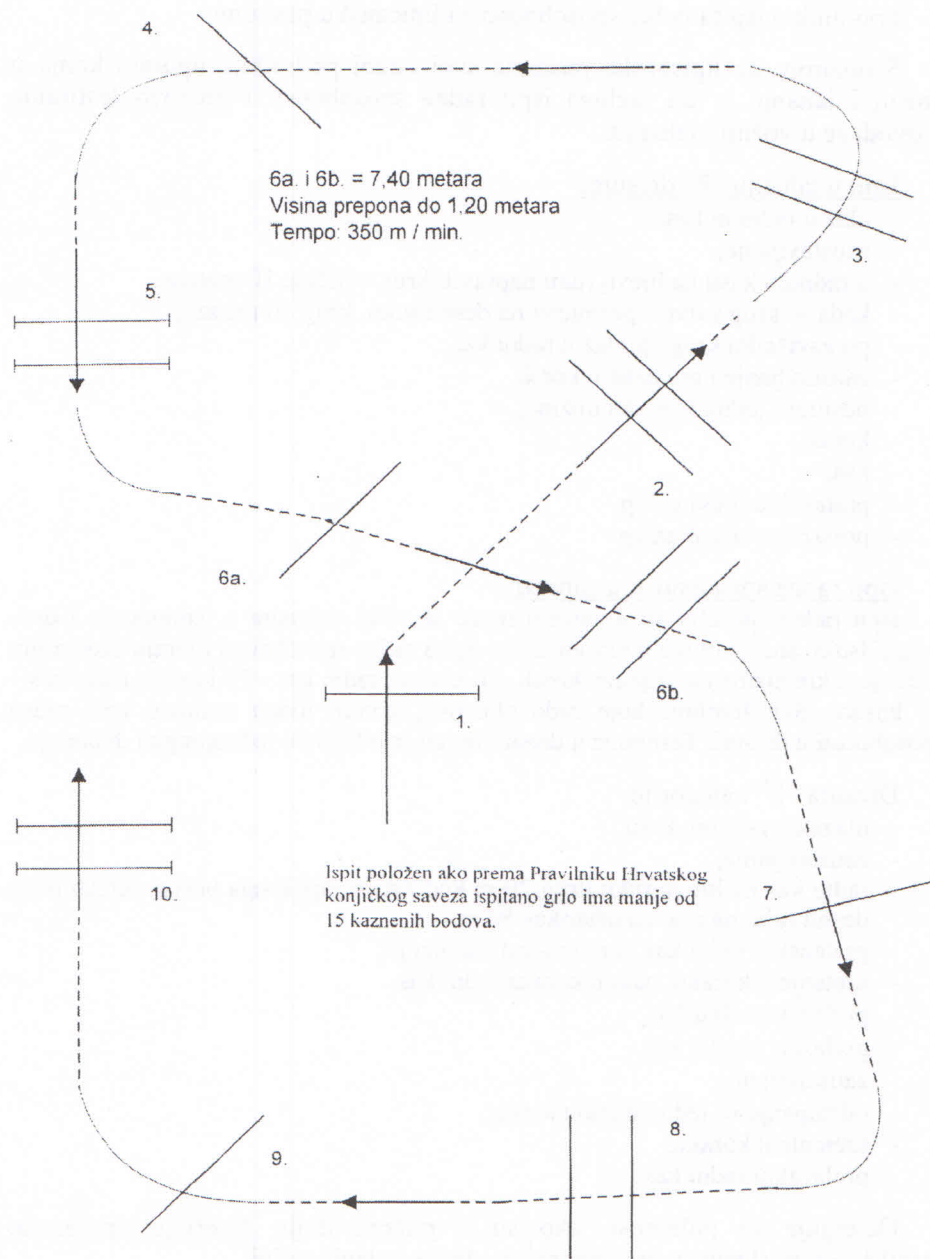
Ispit iz dresure MA 1:

- dimenzije manježa: 20x40 m,
- vrijeme trajanja ispita: 4 min,
- ujahati u radnom kasu,
- stoj pozdrav,
- krenuti radnim kasom,
- radni kas na desnu ruku,
- veliki krug,
- nastaviti kas po čitavom manježu,
- promjena srednji kas u lakom jahanju,
- radni kas u sjedećem kasu,
- radni galop, veliki krug,
- nastavak radnog galopa po čitavom manježu,
- srednji galop,
- radni galop,
- radni kas,
- veliki krug,
- nastavak radnog kasa po čitavom manježu,
- promjena u srednjem kasu,
- radni kas,
- radni galop, veliki krug,
- nastavak galopa po čitavom manježu,
- srednji galop, radni galop,
- radni kas, veliki krug i za to vrijeme puštati konja da izvuče dizgine iz ruku (uzde),
- primiti dizgin u radni položaj,
- nastavak u radnom kasu po čitavom manježu,
- srednji korak,
- nastavak u srednjem koraku,
- radni kas po sredini manježa,
- stoj pozdrav,
- napustiti manjež kod A na dugom dizginu (uzdama).

Ispit radne sposobnosti za turnirska grla (muška i ženska) starosti 5 godina

Ispit radne sposobnosti za turnirska grla (muška i ženska) starosti 6 godina

4. ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI – vozne pasmine konja

Pravilnik o ispitu radne sposobnosti za lipicansku pasminu

S obzirom da lipicanska pasmina svoj uzgoj podređuje uporabi konja u vožnji i jahanju iz tih razloga ispit radne sposobnosti i njegovo testiranje provodi se u vožnji i jahanju.

Ispit u jahanju “P” dresura:

- ulaz u radnom kasu,
- zaustavljanje,
- u radnom kasu na lijevu ruku napraviti krug veličine 10 metara,
- kada se krug zatvori promjena na desnu ruku, krug 10 metara,
- po završetku kruga prelaz u radni kas,
- zaustavljanje i prelazak u korak,
- odstupiti jednu konjsku dužinu,
- korak,
- kas,
- prelazak u lijevi galop,
- prelazak u desni galop.

Ispit radne sposobnosti u zaprezi

Ispit radne sposobnosti u zaprezi može se vršiti ocjenom u jednopregu i dvopregu. Ispitivane životinje u prvom dijelu ispita radne sposobnosti moraju zadovoljiti kriterije u kretanjama na vrijeme: korak – 6 km/sat, radni kas - 13 km/sat, oštar kas – 17 km/sat. Sve životinje koje zadovolje ovaj kriterij mogu nastaviti ispit radne sposobnosti u dresuri. Testiranja u dresuri mogu se odvijati u jednopregu i dvopregu.

Dresura “P” kategorije:

- ulazak u radnom kasu,
- zaustavljanje,
- radni kas na lijevu ruku krug 20 m kod zatvaranja kruga pravo okretanje na desnu ruku na pravcu oštar kas 50 m,
- prelazak u radni kas ponovno zaustavljanje,
- kretanje u koraku, nakon koraka radni kas,
- prelazak u oštar kas,
- prelazak u radni kas,
- zaustavljanje,
- odstupanje za jednu dužinu konja,
- kretanje u koraku,
- prelazak u radni kas.

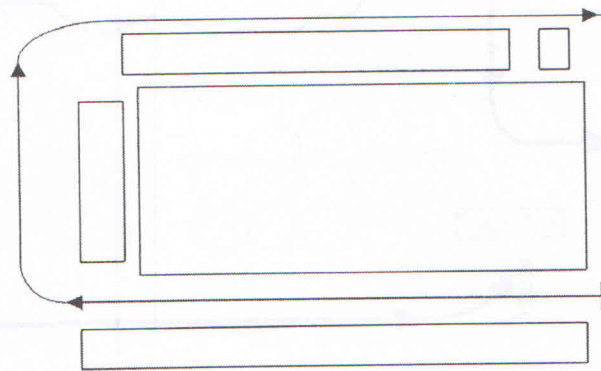
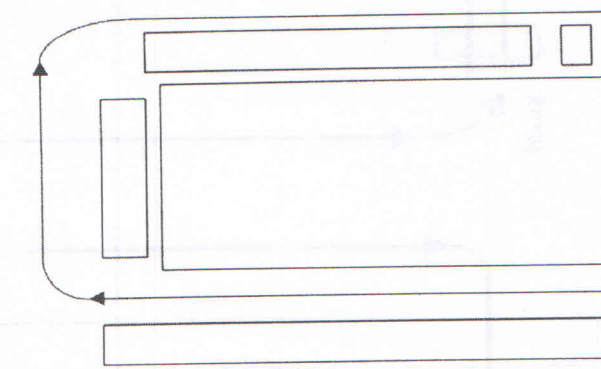
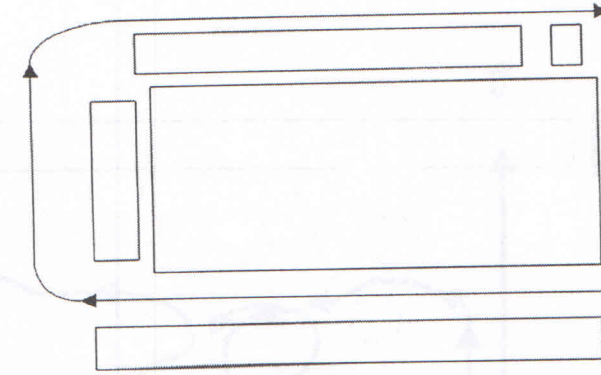
Ocjenjuje se poletnost, ako su u pitanju dvije životinje uparenost, savitljivost, poslušnost, preciznost izvođenja zadanih radnji.

Ispit radne sposobnosti - vozne pasmine konja (Pravilnik o ispitu radne sposobnosti za lipicansku pasminu konja)

kriterij - VRIJEME

kriterij - VRIJEME

kriterij - VRIJEME

start / cilj
1 krug = 500 m

start / cilj
1 krug = 500 m

start / cilj
1 krug = 500 m

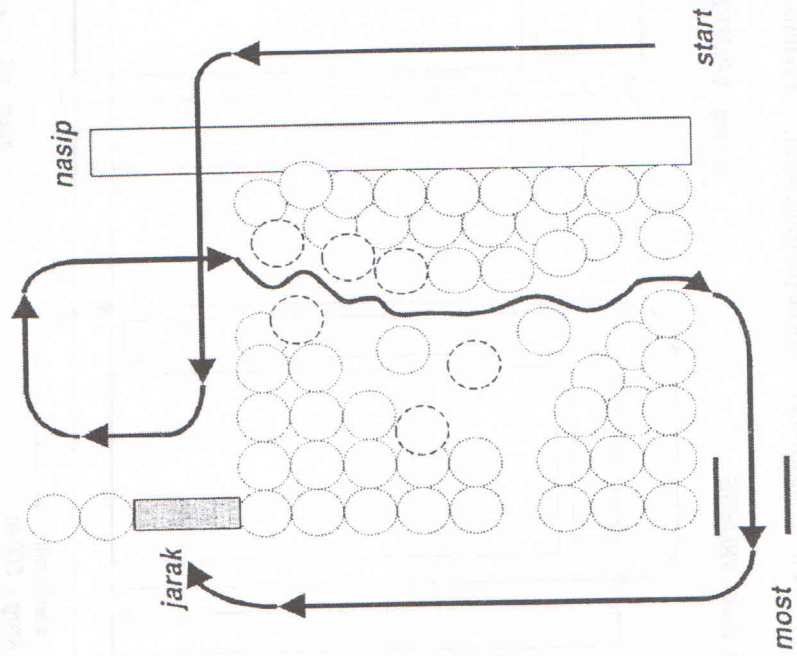
korak 6 km / sat
2 kruga = 1 km / 10' 00"

oštar kas = 17 km / sat
4 kruga = 2 km / 7' 04"

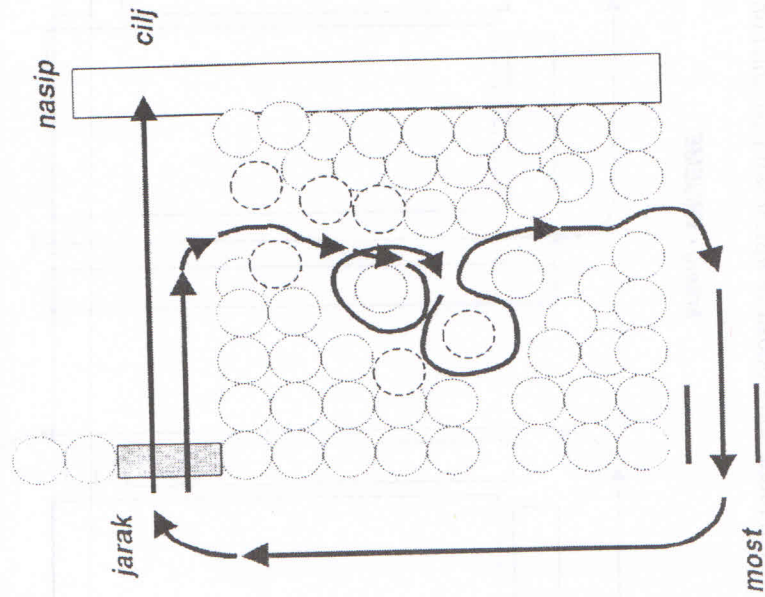
radni kas = 13 km / sat
4 kruga = 2 km / 9' 10"

Ispit radne sposobnosti - vozne pasmine konja (Pravilnik o ispitu radne sposobnosti za lipicansku pasminu konja)

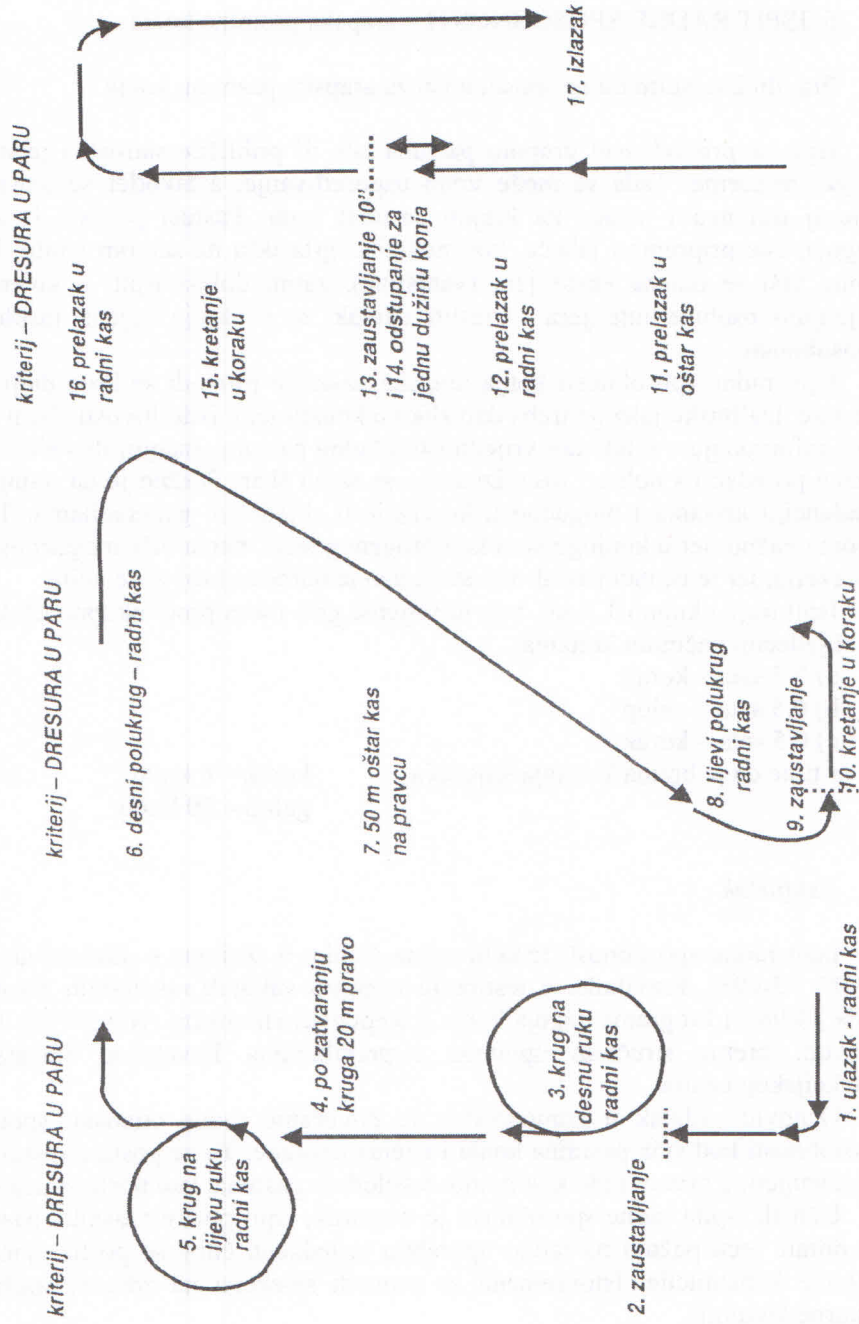
1.) kriterij – VOŽNJA POSLUŠNOSTI

2.) kriterij – VOŽNJA POSLUŠNOSTI

Ispit radne sposobnosti - vozne pasmine konja (Pravilnik o ispitu radne sposobnosti za lipicansku pasminu konja)

5. ISPIT RADNE SPOSOBNOSTI – arapska pasmina konja

Pravilnik o ispitu radne sposobnosti za arapsku pasminu konja

Ispit se provodi nad grupom pastuha iste ili približne starosti i jednakih uvjeta pripreme. Tada se može vršiti uspoređivanje, a također se smanjuje utjecaj treninga i jahača na krajnji rezultat testa. Pastusi potječu iz istog uzgoja, iste pripreme i jahača, koji nekoliko grla jašu na samom ispitu. Prije ispita vrši se ocjena eksterijera (vanjštine), zatim dolazi ispit, u kojem se ocjenjuju osobine interijera i vlastiti učinak, te na kraju ocjena rasplodne sposobnosti.

Ispit radne sposobnosti konja arapske pasmine provodi se kroz daljinsko jahanje. Daljinsko jahanje treba dati sliku o konstituciji, izdržljivosti. Ovaj ispit daje informaciju o relativnoj vrijednosti mladog pastuha, manjoj ili većoj. Nije važan poredak na dobre i loše, izbacuje se samo škart. Važno je da dobijemo tendenciju kretanja i mogućnosti korekcije u slijedećim generacijama. To je veoma važno, jer u konjogojstvu kod progenog testa, nema više mogućnosti za korekciju, jer je ispitan pastuh već star i dao je određen broj generacija.

Ispit traje ukupno 1.5 sat, i za to vrijeme grlo mora proći ukupno 16 km, i to slijedećim načinom kretanja;

a) 0.5 sata – korak

b) 0.5 sata – galop

c) 0.5 sata – korak

s time da je brzina kretanja slijedeća

korak – 6 km/h

galop – 20 km/h

Zaključak

Ispit radne sposobnosti temelji se na članku 9. Zakona o stočarstvu (NN 70/97 i 36/98), Pravilnika o testiranju uzgojno valjanih rasplodnih životinja (NN 74/98), i Programa uzgoja konja u Republici Hrvatskoj (NN 99/98), te se provodi prema stručnim uputama i pravilnicima Hrvatskog stočarskog selekcijskog centra.

Osnovni zadatak u konjogojstvu je povećanje radne odnosno sportske sposobnosti kod svih pasmina konja i načina uporabe. To se postiže sustavnim ispitivanjem u prvom redu kvalitetnih rasplodnih pastuha, kao nosioca uzgoja.

Učinak ispita radne sposobnosti je dvostruk, ispit potiče vlasnika pastuha da obrati veću pažnju na radno uporabnu vrijednost, čime se postiže jačanje njihove konstitucije. Istovremeno se provodi selekcija na zdrave, snažne i otporne životinje.

Ukoliko želimo imati kvalitetne konje za sport, rekreaciju, turizam i rad, moramo više poraditi na ovom načinu ispitivanja. To je jedini, ali dugi put, za povećanje kvalitete uzgoja konja, oslobađanje od pretjeranog uvoza i stvaranju vlastitog uzgoja.

LITERATURA

1. Baban, Mirjana, M. Ernoić, M. Kovač (1998): Program uzgoja konja u Republici Hrvatskoj sa stručnim uputama za provedbu, HSSC
2. Ernoić, M., Kovač, M., Baban, Mirjana (1999): Seleksijski rad u konjogojstvu Hrvatske, Stočarstvo 53:1999 (5) 373-381
3. Lasley, F. J., (1971): Genetika poboljšanja stoke, Nakladni zavod znanje, Zagreb
4. Ogrizek, A. i Hrasnica, F. (1952): Specijalno stočarstvo, I.dio, Uzgoj konja, Poljoprivredni nakladni zavod, Zagreb
5. Pajanović, R. (1957): Ispitivanje radne sposobnosti konja u Švicarskoj, Stočarstvo 7-8:1957 (377-380)
6. Pravilnik o testiranju uzgojno valjanih rasplodnih životinja (Narodne novine 74/98)
7. Statut (1992): Hrvatski konjički savez
8. Steinhausz, M. (1939): Uzgoj konja, Školska knjiga i tiskanica savske Banovine, Zagreb
9. Stipičić, L. (1983): Sistem ispitivanja kvalitetnih pastuha-osnova selekcije u konjarstvu, Stočarstvo 37:1983 (3-4) 83-93
10. Stipičić, L. (1985): Osnovni parametri, matična evidencija i selekcija konja, Vet. glasnik 39 (3) 297-302
11. Zakon o stočarstvu Republike Hrvatske (Narodne novine 70/97)

TEST OF HORSE'S WORKING ABILITY

Summary

In horse breeding in comparison to other animal breeding fields, test of working ability is the most important. Organization and type of testing is different according to breed and is similar to typical horse breed use. Test has to be set according to international rules and criterions for each breed, and for authotonous breeds procedure is given by Croatian livestock selektion center (CLSC). Realization of test on working ability conducts CLSC in arrangement with breeding organozations and sport associations. Each horse has to be examined and judged according to pedigree and appearance. In relation to breed, test are different for working - worm bladed horses, racehorses, tournament and riding horse breeds.

Test for working horses (Croatian posavian horse, međimurje horse, Croatian cold-blooded) are made on combined method which contains drag of a block, a ride of a sledge and one-horse carriage. Warm-blooded breeds undergo an examination according to their use. For English thoroughbred and Croatian trotter as breeds used in sports, test measures are class races and attained time. For breeds which are used in hurdlerace test in dressage and wined results in hurdle-races, and for those in ridding sport (Lipican) the main mark is behavior in carriage. For Arabian horses test is distance riding – test of persevering. Exclusively tested and chosen individuals can be further used in breeding and represent stud part horses.

Primljeno: 19. 10. 2000.